

ADOLESCENCE A DOSPĚLOST

TESTY INTELIGENCE

WISC-III

(WECHSLER, česká úprava KREJČÍŘOVÁ, BOSCHEK, DAN, Testcentrum, 2002)

Věkové určení: 6 – 17 let

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 50 – 70 minut, při použití doplňkových subtestů ještě asi o 10 – 15 minut déle

Aktuálnost nástroje: obsahuje národní normy, založené na reprezentativním standardizačním souboru.

Popis testu: Test využívá indexových skóre, které jsou založeny na faktorových analýzách testu. Diagnostika je založena na verbální a performační škále, které obsahují tyto subtesty: Verbální škála – Vědomosti, Podobnosti, Počty, Slovník, Porozumění, Opakování čísel; Performační škála – Doplňování obrázků, Kódování, Řazení obrázků, Kostky, Skládanky, Bludiště, Hledání symbolů.

Doporučené užití: Posouzení celkové úrovně rozumových schopností také pro komplexnější neuropsychologické analýzy výsledků **zejména v diagnostice dětí s SPU**. V diferenciální diagnostice SPU možnost využití tzv. ACID skóre (POKV).

Woodcock - Johnson International Edition (WJ IE)

(Riverside Publishing Company, 2001, 2007)

Věkové určení: 5 – 90 let

Administrace: psycholog

Aktuálnost nástroje: test je standardizován pro českou populaci, má k dispozici přesné instrukce pro zadání i vyhodnocení testu i aktuální normy

Popis testu: Sestává z deseti subtestů a umožňuje vedle vyjádření celkového intelektového skóre, vyjádření skóre verbálních schopností, schopnost myšlení a skóre kognitivní efektivity.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Test je zaměřený na postižení a vyjádření silných a slabých stránek v struktuře kognitivních schopností. Velmi vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, s podněty pro následná intervenční opatření. Konkretizace analýzy profilu subtestů např. v Obligatorních diagnózách v pedagogicko-psychologických poradnách (Zapletalová a kol., 2006)

WAIS-III

(česká úprava Dana Černochová, Petr Goldmann, Pavel Král, Tereza Soukupová, Václav Šnorek, Václav Havlůj (ed.), Testcentrum, 2010)

Věkové určení: 16 – 89

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 60 – 90 minut

Aktuálnost nástroje: Test obsahuje nové národní normy, založené na reprezentativním standardizačním souboru.

Popis testu: Výstupem jsou nejen tradiční IQ skóre (Celkový inteligenční kvocient, Verbální inteligenční kvocient a Performační inteligenční kvocient), ale také tzv. Indexové skóre (Verbální porozumění, Percepční uspořádání, Pracovní paměť a Rychlost zpracování informací).

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: pro celkové posouzení kognitivních schopností, vhodný zejména v případech přetrvávajících a závažných specifických obtíží v adolescenci, kde by užití testu inteligence postaveného na písemných instrukcích mohlo přinést zkreslení díky přetrvávajícím obtížím ve čtení (rychlost zpracování informací z textu, porozumění čtenému aj.)

IV. revize S-B testu

(THORNDIKE, HAGENOVÁ, SATTER, USA, 1986, české vydání SMÉKAL, Psychodiagnostika, T-35, 1995)

Věkové určení: od 2 v praxi spíše od 3 let do dospělosti

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 45 – 60 minut, u zkrácených forem kratší dobu

Aktuálnost nástroje: jedná se o materiál, který byl sice u nás vydán oficiálně, ale je s původními zahraničními normami, autoři by jej doporučovali ke standardizaci

Popis testu: Test obsahuje 15 homogenních subtestů s položkami stoupající obtížnosti: Slovník, Paměť na korálky, Počty, Paměť na věty, Analýza vzorů, Chápání, Absurdnost, Paměť na čísla, Napodobování, Paměť na předměty, Matice, Číselné řady, Skládání a střihání papíru, Verbální vztahy a Tvoření rovnic. Ze získaného skóre subtestu je možné vypočítat nejen celkové IQ (všeobecný – g faktor) a IQ jednotlivých subtestů (specifické faktory), ale i skóre ze čtyř širších oblastí: Verbální myšlení, Abstraktně-vizuální myšlení, Kvantitativní myšlení a Krátkodobá paměť. Úkoly v subtestech jsou uspořádány podle obtížnosti.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Pomáhá odlišit mentálně retardované od žáků se specifickými poruchami v učení, umožňuje psychologovi a učiteli porozumět příčinám těžkostí konkrétního žáka v učení, pomáhá identifikovat nadané žáky.

IST – 2000 R

(AMTHAUER, BROCKE, LIEPMANN, BEAUDUCEL, česká úprava Plzánková, Testcentrum, 2005)

Věkové určení: adolescence – dospělá populace

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 77 – 124 minut

Aktuálnost nástroje: má aktuální normy pro českou populaci

Popis testu: Je určen pro měření následujících poznávacích schopností: verbální inteligence, numerická inteligence, figurální inteligence, celková úroveň poznávacích schopností, paměť, znalosti (verbálně, numericky a figurálně kódované), krystalizovaná inteligence, fluidní inteligence.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Test slouží k vyšetření inteligence a srovnání výsledků s prospěchem ve škole. Pro žáky s přetrvávajícím a závažnými obtížemi ve čtení není příliš vhodný jako nástroj zjišťování inteligence, výsledky mohou být zkresleny touto skutečností.

TESTY SPECIÁLNÍCH SCHOPNOSTÍ, ZNALOSTÍ A DOVEDNOSTÍ

HODNOCENÍ POZORNOSTI

Test cesty – Trail Making Test II. vydání

(R. REITAN, D. WOLFSONOVÁ, autor české úpravy: M. Preiss, J. Preiss, Psychodiagnostika, T-41)

Věkové určení: od 8 let – dospělost

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 5 min., administrace a interpretace: 5 min.

Aktuálnost nástroje: standardizovaný, normy pro českou populaci

Popis testu: Vhodná pro posouzení psychomotorického tempa, zrakové percepce, vizuomotorické koordinace a pozornosti. Jedná se o orientační neuropsychologickou zkoušku, která má screeningový charakter, jejíž výsledek ukazuje na celkovou výkonnost mozku. Jedná se o nástroj citlivě poukazující na poškození mozku a některých kognitivních funkcí. Od probanda vyžaduje širokou škálu schopností: rozlišování písmen a čísel, flexibilitu, zrakové vyhledávání a motorické schopnosti.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Je třeba pamatovat, že test je citlivý na momentální stav a rozpoložení probanda: na hladinu úzkosti, stres, náladu, stav vědomí i podávání léků.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD

Test pozornosti d2

(R. BRICKENKAMP, E. ZILLMER, autor české úpravy: K. Balcar, Testcentrum HOGREFE, 2000)

Věkové určení: 9 – 59 let

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: asi 8 min.

Aktuálnost nástroje: standardizovaný, normy pro obě pohlaví

Popis testu: Test měří tempo výkonu, pečlivost práce, rozlišování podobných vizuálních detailů. Umožňuje hodnocení individuálního výkonu pozornosti a koncentrace. Patří mezi jedny z nejčastěji užívaných testů v Německu pro svou rychlou administraci, vysokou validitu a reliabilitu.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Využitelný i pro oblast kariérového poradenství.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD

Test koncentrace pozornosti

(M. KUČERA, Psychodiagnostika, T-52)

Věkové určení: dětská i dospělá populace

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 5 min.; vyhodnocení a interpretace 3 min.

Aktuálnost nástroje:

Popis testu: *Test koncentrace pozornosti* je založen na principu korektury testu. Jeho výstupy hodnotí výkon pozornosti a percepčně-motorického tempa.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD

Bourdonův test – BOPR

(J. SENKA, J. KURUC, M. ČEČER (SR), Psychodiagnostika, T-78)

Věkové určení: od 11 let

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 30 min.; vyhodnocení a administrace 10 min.

Aktuálnost nástroje:

Popis testu: Test je zaměřen na schopnost koncentrace. Zjišťuje i možnou míru zatížitelnosti monotónní činností. Vyhodnocení pracovní křivky, kterou test poskytne, je možné zjistit míru

vlivu učení, únavy a osobnostních charakteristik klienta na jeho výkon. Test je tak vhodný i pro profesní a kariérní poradenství.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD

HODNOCENÍ PAMĚTI

Rey-Osterriethova komplexní figura

(KOSČ, NOVÁK, Psychodiagnostika, T – 65, 1997)

Věkové určení: 5;6 – 17;5 let

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 10 – 15 minut

Aktuálnost nástroje: test je standardizován pro českou populaci, má k dispozici přesné instrukce, aktuální normy

Popis testu: Patří mezi testy neverbální paměti, hodnotí vizuální percepci, senzomotorické dovednosti, pozornost a paměť. Posuzuje úroveň vnímání a zapamatování různých detailů i jejich prostorových vztahů. Vhodné využití při diferenciální diagnostice dysgrafie, užívá se také při diagnostice vývojových dyskalkulií.

Bentonův vizuální retenční test BVRT

(L. BENTON, autor české úpravy: M. Preiss, Testcentrum HOGREFE, 2000)

Věkové určení: 7 – let – dospělost

Administrace: psycholog; nutnost zácvičku v používání tohoto testu

Čas potřebný k administraci: 5 – 10 min.

Aktuálnost nástroje: verze amerického testu z roku 1992 upravená pro české podmínky

Popis testu: Diagnostikuje poruchy vizuální pozornosti a retence paměti. Skládá se ze tří sérií, z nichž každá obsahuje 10 podnětových karet. Karta se vždy krátce ukáže probandovi, který má za úkol okamžitě po expozici, nebo po krátké pauze, obrázek nakreslit. Je možné zkrátit dobu expozice, nebo může proband místo překreslování vybrat kartu identickou s tou exponovanou. Tímto lze testovat paměť bez komponenty kreslení.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Je třeba zohlednit úzký vztah testu k vizuální percepci. U dětí s omezenou hybností či potížemi v kresebném projevu je vhodné zvolit variantu, kdy proband vybírá identickou kartu.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD

DIFERENCIÁLNÍ DIAGNOSTIKA SPU

Diagnostika specifických poruch učení u adolescentů a dospělých osob

(CIMLEROVÁ, POKORNÁ, CHALUPOVÁ, IPPP ČR, 2007)

Věkové určení: adolescence a dospělost

Administrace: speciální pedagog

Čas potřebný k administraci:

Aktuálnost nástroje: standardizovaný; umožňuje normativní i klinické vyhodnocení

Popis testu: Diagnostická metodika je tvořena testy a zkouškami, které prověřují dovednosti v oblasti čtení a psaní. Využívá moderních diagnostických přístupů (čtení a psaní textu s významem i bez významu). Obsahuje i zkoušky zaměřené na hodnocení úrovně percepčních, prostorových a řečových/jazykových dovedností a funkcí.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Tento nástroj lze s velkou opatrností užívat i pro diagnostiku žáků nejvyšších ročníků ZŠ.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU

PSYCHOPATOLOGIE

Sebeposuzovací škála dětské depresivity CDI

(M. KOVACS, autor české úpravy: M. Preiss, Psychodiagnostika, T-94)

Věkové určení: 7 –17 let

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: cca 15 min.; zkrácená verze cca 5 min

Aktuálnost nástroje: standardizovaný

Popis testu: Jedná se o první standardizovanou sebeposuzovací škálu zaměřenou na zjišťování depresivity u dětí. Vychází ze sebeposuzovací (Becková) škály pro dospělé populaci. Standardní verze CDI obsahuje 27 položek, zkrácená pak obsahuje 10 položek. Tento nástroj umožňuje posouzení nálad na základě pěti subškál, přičemž zjišťuje aktuální stav, nebo změnu stavu.

RODINNÉ ZÁZEMÍ A VZTAHY

Test rodinného zázemí

(M. J. HERBERT, autor české úpravy: Š. Portešová, Psychodiagnostika, T-101)

Věkové určení: předškolní věk – adolescence

Administrace: psycholog, speciální pedagog, ale i sociální pracovník či učitel

Čas potřebný k administraci: bez omezení

Aktuálnost nástroje:

Popis testu: Nástroj poskytne informace a zhodnocení kvality rodičovské, případně opatrovnické péče a také upozorní na případné s ní spojené problémy. Nástroj poskytuje odpověď na následující tři otázky: Jaké jsou problémy vzhledem k péči o dítě, jeho bezpečnost, chování a vývoj? Proč tyto problémy vznikly a proč přetrvávají? Jak je možné je zmírnit nebo odstranit a předejít jejich opakovanému výskytu? Test umožňuje i longitudinální sledování rodiny jakožto systému.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Diagnostika rodiny, zejména rodinných vztahů je důležitá pro posouzení možného pozitivního či naopak negativního vlivu prostředí na školní úspěšnost dítěte.

Test rodinného systému – FAST

(T. M. GEHRING, autor české úpravy: I. Sobotková, Testcentrum, 2005)

Věkové určení: děti od 6 let, adolescenti, dospělá populace

Administrace: psycholog; je třeba zcvik ve využívání nástroje

Čas potřebný k administraci: 5 – 10 min. u individuální administrace; 10 – 30 min. u administrace skupinové

Aktuálnost nástroje: Test je možné vyhodnotit kvalitativně i kvantitativně. Nabízí možnost porovnání získaných výsledků s výstupy několika realizovaných studií.

Popis testu: Teoretickým východiskem Testu rodinného systému je strukturální teorie rodinných systémů. Test umožňuje zachytit a popsat rodinné vztahy ve třech typech situací: a) typická situace, b) ideální situace, c) konfliktní situace. Diagnostický nástroj FAST se

zaměřuje zejména na to, jak členové rodiny vnímají kohezi a hierarchii v rodině, tedy oblasti, které do značné míry ovlivňují vztahy v rodině. Test rodinného systému umožňuje rovněž postihnout rozdíly v percepci rodiny, určit hranice mezi generacemi atp. Rovněž skupinová administrace poskytne cenné informace – v jejím průběhu je mimo výše uvedeného možné hodnotit i interakci uvnitř rodiny. Test je realizován pomocí šachovnice, schematických mužských a ženských figur a podstavce.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Nástroj je vhodný k zmapování rodinného systému, poznat způsoby a oblasti fungování rodiny. Tím umožňuje plánovat a realizovat intervenci v souladu s rodinným prostředím, případně se zaměřit na zlepšení rodinného prostředí a systému.

Informační zdroje, doporučená literatura:

Psychodiagnostika, s. r. o., Brno;

http://www.psychodiagnostika-sro.cz/cz/Katalog_testy.asp?Kateg=1

Testcentrum HOGREFE, Praha; <http://www.testcentrum.com/testy>

KUCHARSKÁ, A. a kol. *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika ve speciálně pedagogických centrech*, IPPP ČR, Praha 2007, ISBN 978-80-86856-42-1.

ZAPLETALOVÁ, J. a kol. *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika v pedagogicko-psychologických poradnách*, IPPP ČR, Praha 2006, ISBN 80-86856-29-1.